

**BUXORO DAVLAT
PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

**BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY – METODIK JURNAL

№. 1

BUXORO – 2026

HARBIY TA'LIMDA TALABALARNI TARBIYALASHNING ASOSIY JIHLARI

Nazarov Tohir Toshpo'lotovich, Buxoro davlat pedagogika instituti Harbiy ta'lim fakulteti dotsenti nazarovtohir560@gmail.com

Shavkatov Shoxjahon Sheraliyevich, Harbiy ta'lim fakulteti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Maqolada harbiy ta'lim talabalari tarbiyalash bilan bog'liq bo'lgan jarayonlar o'z aksini topgan. Tarbiya jarayonining mazmun-mohiyati, o'qitish bilan birga talabalarni tarbiyalash dolzarb hisoblanadi. Talabalarni tarbiyalashda metodlarning ahamiyati katta, chunki har qanday vaziyatda o'qituvchining shaxsiy taktikasi bo'lsa u tarbiyada adashmaydi. Yoshlarni tarbiyalashda prinsiplar va tamoyillar ham inobatga olinadi. Tarbiya jarayonida o'tmishda jasorat ko'rsatgan buyuk sarkardalarning harakatlari talabalarga unutilmas, ta'surot va g'urur bag'ishlaydi. Talabalarning zamonaviylashuv jarayonida yod g'oyalardan saqlanishi ta'lim jarayoniga bog'liq bo'lgan axborot texnologiyalardan foydalanish hozirgi ta'limga qo'yilgan talablar hisoblanadi.

Kalit so'zlar: tarbiya, ta'lim, ma'naviy boylik, ma'rifat, dunyoqarash, tafakkur, menlik, zakovat, harbiy yo'nalish, jarayon, yuksalish, insonparvarlik komillik, bilim, intellektual.

ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ВОСПИТАНИЯ УЧАЩИХСЯ В ВОЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ

Назаров Тахир Ташполотович, Доцент факультета военного образования Бухарского государственного педагогического института nazarovtohir560@gmail.com

Шавкатов Шахджахан Шералиевич, Студент 1 курса факультета военного образования

Аннотация: В статье рассматриваются процессы, связанные с воспитанием военнослужащих. Суть процесса воспитания, наряду с обучением, имеет важное значение. Методы играют огромную роль в обучении студентов, поскольку в любой ситуации, если у учителя есть своя тактика, он не ошибется в воспитании. Принципы и принципы также учитываются при обучении молодежи. Действия великих лидеров, проявивших мужество в прошлом, в процессе обучения незабываемы, впечатляющи и вызывают у студентов чувство гордости. Использование информационных технологий, связанных с образовательным процессом, и защита студентов от чуждых идей в процессе модернизации являются необходимыми условиями для современного образования.

Ключевые слова: воспитание, образование, духовное богатство, просветление, мировоззрение, мышление, самосознание, интеллект, военная ориентация, процесс, возвышение, гуманистическое совершенство, знание, интеллект.

THE MAIN ASPECTS OF STUDENT EDUCATION IN MILITARY EDUCATION

Nazarov Takhir Tashpolotovich, Associate Professor at the Faculty of Military Education Bukhara State Pedagogical Institute nazarovtohir560@gmail.com

Shavkatov Shahjahan Sheralievich, 1st year student of the Faculty of Military Education

Abstract: The article reflects the processes associated with the upbringing of military students. The essence of the upbringing process, along with teaching, is relevant. Methods are of great importance in educating students, because in any situation, if the teacher has his own tactics, he will not be mistaken in upbringing. The actions of great leaders who showed courage in the past during the education process are unforgettable, impressive and give students pride. The use of information technologies, which are related to the educational process, and the protection of students from alien ideas in the process of modernization are requirements for modern education.

Key words: upbringing, education, spiritual wealth, enlightenment, worldview, thinking, self, intelligence, military orientation, process, elevation, humanistic perfection, knowledge, intellectual.

Kirish. Tarbiya ijtimoiy hodisa sifatida butun ijtimoiy hayotning tabiiy bir qismi hisoblanadi. Shuning uchun uning qarama-qarshiliklari, ijtimoiy hayotning eng umumiy qarama-qarshiliklarining ifodasi hisoblanadi. Tarbiya aks ettiradigan bunday qarama-qarshiliklar qatoriga qotib va eskirib qolgan ishlab chiqarish munosabatlarining ishlab chiqarish kunlari rivojlanishini ortga surish natijasida yuzaga keluvchi qarama-qarshiliklar kiradi. Bu qarama-qarshiliklar ijtimoiy tarbiyada, o'sib kelayotgan avlodni tayyorlashga konservativ yondashishlar mustahkam o'rnatilishi ko'rinishida namoyon bo'ladi.

Bizning jamiyatimizda ijtimoiy hayotni va ishlab chiqarish kunlarini faqat davlat mulkchiligi asosida tashkil etilishi ishlab chiqarish o'sishini ortga surishga olib keldi. Davlat mulkchiligi va rejalashtirilishi ustunligi ijodiy shaxs faolligi va tashabbuskorligiga ko'pincha to'sqinlik qiladi. Oliy ta'lim tizimida bu o'zining mazmuni, shakli va metodlari qandaydir rasmiylash hamda bir xilligi bilan ifodalanadi. Tarbiyadagi boshqa bir qarama-qarshilik hayot talablari va shaxsning ijtimoiy hayotga va ishlab chiqarish faoliyatiga tayyorgarligi darajasi o'rtasida yuzaga keladi. Hayot talablarini anglab yetish, mana shu talablar asosida tarbiya mazmunini va tashkil etilishini ko'ra bilish ilmiy-texnik taraqqiyot keskin rivojlanishidan ortda qoladi. Ushbu qarama-qarshilikning chuqurlashib borgan sari o'sib kelayotgan avlodni zamonaviy tayyorlashga xalaqit qiluvchi konservativ holatlarni o'z vaqtida aniqlash hamda yo'qotish zarur bo'ladi. Uni hal etish ta'lim va tarbiya mazmunini muntazam va mos ravishda hal etishni, ta'lim va tarbiya metodlarini tashkil etishni hayot talablariga javob bera oladigan qilishni talab etadi. Harbiy ta'lim jarayonida talabalarni qanday qilib tarbiyalasak yaxshi natijaga erishamiz degan dolzarb muammo kelib chiqadi.

Tadqiqot obyekti. Tarbiya – bu insonni ijtimoiy tajribalar bilan, uning barcha shakllarida - bilim, his-hayajon, estetika, o'dob-axloq qoidalari bilan tanishtirish va individning ichki o'ziga hos jihatlari, imkoniyatlari va layoqatlarini rivojlantirish bo'yicha faoliyat hisoblanadi. Savol tug'iladi: Inson qachon barkamol, komil inson bo'ladi? Qachonki, u jismonan sog'lom, vijdonan pok, ma'naviyati yuksak bo'lsa. Bunda o'qiyotgan talabalarga beriladigan ta'lim-tarbiyaning o'rni beqiyosdir. Shu o'rinda Birinchi Prezidentimiz I.A.Karimovning ushbu gaplarini keltirib otishni o'rinni deb topdim: “Ma'naviyatni shakllantirishga bevosita ta'sir qiladigan yana bir muhim hayotiy omil – bu ta'lim-tarbiya tizimi bilan chambarchas bog'liqdir... Shuni unutmasligimiz kerakki, kelajagimiz poydevori bilim dargohlarida yoritiladi, boshqacha aytganda, xalqimizning ertangi kuni qanday bo'lishi farzandlarimizning bugun qanday ta'lim va tarbiya olishiga bog'liq...”[1]. Tarbiya – jamiyatdagi hodisa sifatida o'sib kelayotgan avlodning jamiyat hayotida, turmushi, ijtimoiy ishlab chiqarish faoliyati, ijodi va ma'naviyatida ishtirok etishi murakkab qarama-qarshi ijtimoiy-tarixiy jarayon hisoblanar ekan, talabalarning komil inson bo'lishlari, rivojlanishlari, shaxsiyliklari va individualliklari, jamiyatning ishlab chiqarish kuchlari muhim elementlari, shaxsiy baxtlarini yaratuvchilari bo'lib ishtirok etadilar. U ijtimoiy taraqqiyot va avlodlar ketmaketligini ta'minlaydi. Tarbiya – ijtimoiy hodisa sifatida uning mohiyatini ifoda etuvchi quyidagi asosiy belgilari bilan ifodalanadi:

1. Tarbiya rivojlanayotgan talabalarni ijtimoiy hayot va ishlab chiqarish sharoitlariga jalb etish, ular bilan eskirayotgan va hayotdan chiqayotganlarini almashtirish amaliy ehtiyojidan kelib chiqqan. Natijada, talabalar shakllanadilar, o'z hayotlari va mehnat qobiliyatini yo'qotayotgan katta avlod hayotini ta'minlaydilar.

2. Tarbiya – doimiy zarur va umumiy kategoriya. U insoniyat jamiyati yuzaga kelishi bilan birga paydo bo'ladi va jamiyatning o'zi yashar ekan, u ham mavjud. U jamiyatning mavjudligi va doimiyligi, uning ishlab chiqarish kuchlarni tayyorlash va insonni rivojlantirishni ta'minlash muhim vositasi hisoblanganligi uchun u zarurdir. Unda qonuniy o'zaro bog'liqliklari va bu hodisaning boshqa ijtimoiy hodisalar bilan o'zaro bog'liqliklari aks ettiriladi. Tarbiya – o'qitishning bir qismi sifatida ta'limni ham o'z ichiga oladi[2].

Qo'llaniladigan metodlar. Talabalarni odob-axloq ruhida tarbiyalashda, asosan, quyidagi metod va vositalardan foydalaniladi:

- I. I. Ijtimoiy ongni shakllantirish metodlari.
- II. II. Ibrat-namuna metodlari.
- III. III. Rag'batlantirish va jazolash.

Ijtimoiy ongni shakllantirish metodlari. Talabalarda ilmiy dunyoqarash va ishonch-e'tiqodni shakllantirish maqsadida ularning ongi, his-tuyg'ulari va irodasiga har tomonlama ta'sir ko'rsatishqa qo'llaniladigan usullar ijtimoiy ongni shakllantirish metodlarini tashkil etadi. Bu metodni amalga oshirishda quyidagi shakllardan keng foydalaniladi: tushuntirish; uqtirish; o'g'it-nasihahat; maslaxat berish; iltimos va istak; buyruq va talab; axloqiy suhbatlar; ma'ruza va munozaralar.

Tushuntirish. Tushuntirish tarbiya ishlari jarayonida juda ko'p qo'llaniladi. Talabalarga biror fazilatning afzalligi va kishi uchun zarurligi qisqa, aniq qilib tushuntirib beriladi. Masalan, "Kattalar bilan xushmuomalada bo'lish, maktabda, ko'chada va jamoat orasida odob saqlash" ni tushuntirilganda kattalarni hurmat qilish, ularga baqirib-chaqirib emas, balki shirin muomala qilish kerakligi; ko'chada yurganda esa ko'cha qoidalariga rioya qilish, intizom saqlash, jamoat orasida yurganda, ya'ni ko'pchilik orasiga kirganda, jamoat yerlarida: kino, teatr, park, stadion va shuning kabi joylarda tartib-qoidalarga bo'ysunish kerakligi aniq qilib tushuntiriladi. Ota-onani hurmat qilish, uning aytganlariga quloq solish haqida tushuntiriladi. Lekin bizda, ba'zan shunday hollar bo'ladiki, talaba biror axloq qoidasini buzgandagina unga shu qoida tushuntiriladi. Aslida talaba biror odobsizlik qilganda yoki nojo'ya ishlar qilgandagina emas, balki xulq-atvorining va xatti-harakatining yaxshi tomonlarini ma'qullash yo'li bilan olib borilishi kerak. Shuningdek biror axloqiy qoida tushuntirilganda uning qanday qilib bajarilishini ham ko'rsatmoq lozimdir.

Uqtirish. Uqtirish biror axloqiy fazilatni tarbiyalanuvchilar ongiga singdirish va ular tomonidan o'qib olinishini ta'minlashga asoslanadi. Shuning uchun o'qituvchilar va tarbiyachilar talabalarni tarbiyalaganda va ularga axloqiy fazilatlarni tushuntirganda uning afzalliklarini va zarur ekanini ko'rsatuvchi dalillar keltirishi, isbotlashi, ishontirishi lozim. "O'qigandan uqqan yaxshi" degan xalq maqoli bor. Uqib olingan axloqiy fazilat shaxsda mahkam singib qoladi.

Ishontirish usullari. Talabalarni odob-axloq ruhida tarbiyalashda eng ko'p qo'llaniladigan asosiy metodlardan biri ishontirish metodidir. Ishontirish deb, talabalarda ma'naviy-axloqiy fazilatlarni tarbiyalash va mustahkamlash, xarakter va xulqlaridagi salbiy tomonlarni yo'qotish maqsadida ularning ongi, tuyg'usi va irodasiga ta'sir ko'rsatishga aytiladi.

II. Ibrat-namuna metodlari. Talabalar tarbiyasida ibrat-namunaning ahamiyati kattadir. Namuna yoki ibrat usuli talabalaridagi taqlidchanlikka asoslanadi. Taqlid boshqalarning xulq-atvorini, yurish-turishini ongli yoki ixtiyorsiz ravishda takrorlash demakdir. O'qituvchilar, tarbiyachilar va ota-onalarning o'zlarini, hammadan burun, talabaga namuna bo'lmoqlari, o'zlarida eng yaxshi fazilatlarni aks ettirmoqlari kerak, talabalar o'z atrofidagi kishilarda hammayaxshi axloqiy sifatlarni ko'rishlari va ulardan ijobiy namuna olishlari nihoyatda muhimdir. Shu bilan birga, talabalar ibrat uchun namunalarni ilg'or kishilarning hayoti va faoliyatidan, fan, adabiyot va san'at arboblari hayoti va faoliyalidan, xalq og'zaki ijodi, talabalar adabiyoti, institut, sinf hayoti, ota-onalar faoliyatidan olmoqlari kerak. Talabalar quyidagilardan namuna oladilar: 1. Ota-ona namunasi. 2. O'qituvchi xatti-harakati. 3. O'rtoqlari namunasi. 4. Ilg'or kishilar namunasi. 5. Adabiy asarlar, film qahramonlari xatti-harakati. 6. Nasihat, pandnoma. Namunadan xalq pedagogikasida ham keng foydalanilgan. Ota-botalabarimiz o'z farzandlarini hamisha yaxshilardan, donolardan, ulug' kishilardan ibrat olishga da'vat qilib kelganlar. Talabalar faqat yaxshi hislatlarga emas, ba'zan yomon sifatlarga harn taqlid qiladilar. Shuning uchun kattalar har qanday holatda ham o'zlarini tuta bilishlari kerak. Xalqimiz "Qush uyasida ko'rganini qiladi" deb bejiz aytmagan.

III. Rag'batlantirish va jazolash. Rag'batlantirish va jazolashning tarbiyaviy ahamiyati Talaba o'z xatti-harakati, qilg'iga boshqalarning baho berishlariga muhtojdir. Shuning uchun

ham talabalar biror harakat yoki qiliq qilsalar, darhol atrofdagi kishilarga qaraydilar. Bu bilan ular “mening qilig‘im sizlarga ma‘qulmi yoki ma‘qul emasmi” demoqchi bo‘ladilar. Boshqalar tomonidan uning harakatiga berilgan ijobiy baho unga yoqimli bo‘ladi, kayfiyatini yaxshilaydi, quvontiradi, salbiy baho esa uni xafa qiladi va tashvishga soladi. Talabalar hayotida va kamolotida ularni qurshab olgan va tevarak-atrofdagi kishilar hamda jamoatchilikning ularning xatti-harakati va xulqiga bergan bahosi g‘oyat katta ahamiyatga egadir. Har bir talaba o‘sgan va kamol topgan sari har qadamida ota-onaning va tevarak-atrofdagi odamlarning maqtovi, ma‘qullashiga sazovor bo‘lishga, tanbeh eshitmaslikka intiladi. Rag‘batlantirish va jazolash dastavval talabalarning xarakteri va xulqida ijobiy hislatlar tarbiyalashga yordam beradi, ularning hatti-harakati va xulqini to‘g‘ri yo‘lga solib yuboradi hamda paydo bo‘lgan ijobiy fazilatlarini mustahkamlashga da‘vat etadi. Rag‘batlantirish va jazoni mohirlik bilan qo‘llash orqali talabalarni tarbiyalashda g‘oyat katta muvaffaqiyatlarga erishish mumkin. Shuni ham aytish kerakki, har qanday ma‘qullash ham, qoralash ham talabalarga ijobiy ta‘sir ko‘rsatavermaydi, balki aksincha salbiy natija berishi mumkin.

1. Tarbiya-ijtimoiy-tarixiy rivojlanish har bir bosqichida, o‘zining vazifasi, mazmuni va shakllari bo‘yicha aniq tarixiy xususiyatga ega bo‘ladi. U jamiyat hayoti xususiyati va tashkil etilishi bilan bog‘liq hamda shuning uchun o‘z davrining ijtimoiy qarama-qarshiliklarini aks ettiradi. Sinfiy jamiyatda turli sinflar, qatlamlar va guruhlarda talaba-yoshlarni tarbiyalash asosiy tendentsiyalari ba‘zan qarama-qarshi bo‘ladi.

2. O‘sib kelayotgan avlodni tarbiyalash – ularning ijtimoiy tajriba asosiy elementlarini o‘zlashtirishlari hisobiga, ularni katta avlod ijtimoiy munosabatlarga, munosabatlar tizimiga va ijtimoiy zarur faoliyatiga jalb etishlari jarayoni va natijasi asosida amalga oshiriladi. O‘qituvchi va talabalar o‘zaro ijtimoiy munosabatlari va o‘zaro aloqalari, ta‘sirlari har doim ularni talabalar yoki o‘qituvchilar anglab yetishlaridan qat‘iy nazar, tarbiyaviy yoki tarbiyalovchi hisoblanadi. Eng umumiy shakllarida bu o‘zaro munosabatlar, talabalar hayoti, sog‘ligi va ovqatlanishlarini ta‘minlashga, jamiyatda ularning o‘rnini va ularning ruhiy holatini aniqlashga qaratilgan.

O‘qituvchi va talabalar bilan o‘zlarining tarbiyaviy munosabatlarini anglab yetishlari va talabalarda u yoki bu sifatlarini shakllantirish maqsadlarini o‘z oldilariga qo‘yar ekanlar, ularning munosabatlari yanada pedagogik, anglab yetilgan maqsadga yo‘naltirilgan tus oladi. O‘qituvchilarning ijtimoiy hodisa sifatida tarbiya xususiyatlarini anglab yetishlari asosida, jamiyatda talabalar va jamiyat manfaatlari yo‘lida tarbiyalash qonunlaridan tushunilgan va maqsadga muvofiq foydalanishga intilish yuzaga keladi.

Forobiy o‘zining “Fozil odamlar shahri”, “Davlat arbobi o‘gitlari” kabi asarlarda ijtimoiy muammolarga to‘xtalar ekan, inson va uning tarbiyasi muammosiga alohida e‘tibor qaratadi. Uning falsafiy tizimida bu muammo eng muhim va murakkab sanalgan. Forobiy fikricha, inson komil bo‘lishi uchun tafakkuri yuksak darajada rivojlangan bo‘lishi lozim. Tafakkur shu qadar bo‘lishi kerakki, u insonga bir nimani xabar qilganda, inson shuurida ham, ongida ham o‘sha narsa abadiy muhrlanib qolishi lozim.

Olingan natijalar va ularning tahlili. Pedagog o‘z oldiga qo‘ygan maqsad, talaba faoliyatining muayyan mahsulidir. Bu maqsadlarga erishish talaba faoliyatini tashkil qilishi bilan amalga oshiriladi. Pedagog sa‘y-harakatlari muvaffaqiyatini baholash talaba axloqi va ongida qanday ijobiy o‘zgarishlar kuzatilishiga asoslanib, amalga oshiriladi. Ta‘lim va tarbiya shaxs shakllanishi va rivojlanishiga olib keladi. Tarbiyaning amaliy va rivojlantirib boriluvchi ta‘siri ichki va tashqi sharoitlar tizimidagi ziddiyatlarga qarshi kurashdir. Organizm va atrof-muhit o‘rtasidagi muvofiqsizlik buzilishi – bu tashqi ziddiyat bo‘lib, ularning o‘zaro birdamligi jarayonida bartaraf qilinadi. Ichki ziddiyatga esa, shaxsda yuzaga kelgan yangi talablar va ularni qondirish uchun zarur bo‘lgan vositalarga egalikning erishilgan darajasi o‘rtasidagi tafovut aloqador hisoblanadi. Shuningdek, yangi aqliy vazifa va avval o‘zlashtirilgan bilim, yangi vaziyat va orttirilgan tajriba uquvi va ko‘nikmasi orasidagi tafovut ham ichki ziddiyatga oiddir. Pedagog vazifasi shundan iboratki, yuzaga kelgan vaziyatdan talabalarning tarbiyasi har tomonlama rivojlanishini ta‘minlovchi kuch sifatida oqilona foydalanishiga erishish lozim.

Jismoniy, aqliy, axloqiy va estetik jihatdan shaxs shakllanishi birligi inson ravnaqi va istiqbolining o'ziga xosligidir. Aynan shuning uchun tarbiyaga yaxlit yondashuv talab qilinadi[3].

Avvalo, ta'lim va tarbiya bir maqsadni – barkamol inson shaxsini tarbiyalashni nazarda tutadi. Ya'ni harbiy ta'lim ham tarbiya bilan birga qo'shilib ketadi va bir-birini to'ldirib, mukammallashtirib boradi. Dars jarayonida olib borilgan tarbiyaviy ishlar auditoriya va auditoriyadan tashqari tarbiyaviy ishlar bilan qo'shiladi. Talabalar bilan olib boriladigan har bir tarbiyaviy ish butun tarbiya ishlarining ajralmas bir qismi sifatida amalga oshirilgan taqdiridagina ta'siri kuchli bo'ladi. Tarbiya ishidagi izchillik va tizimlilik shundan iboratki, har bir tarbiya ishi institutning umumiy tarbiyaviy rejasiga asosan ma'lum izchillikda amalga oshiriladi, oldingi ishlarning mantiqiy davomi sifatida tarbiya sohasida qilinayotgan ishlarni rivojlantiradi, mustahkamlaydi va yanada yuqori darajaga ko'taradi. Tarbiya berishda tizimlilik qoidasi tarbiyani amalga oshiradigan barcha bo'g'inlarning – oila va institut, jamoatchilik, mahalla faollari, harbiy qismlar va Mudofaa ishlari bo'limlarining, keng jamoatchilikning hamjihatlik va bamaslahat ish ko'rishini nazarda tutadi. Tarbiya ishidagi bu hamjihatlik va hamkorlikni ta'min etishda institut asosiy rol o'ynaydi. Institut yuqorida aytilgan muassasalar bilan mustahkam aloqada bo'lib, tarbiya sohasida bahamjihatlikda ishlashga erishadi. Tarbiya jarayonida tizimlilik va izchillikni ta'min etadigan muhim shartlardan biri tarbiya sohasidagi bilim, ko'nikma va malakalarni egallash va mustahkamlashda uyg'unlikka rioya etishdir. Tarbiyaviy ishlarning hammasida talabalarda mavjud bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka va odatlarga hamda ularning turmush tajribalariga suyanish lozim. Har bir shaxs o'z hayot yo'lida qancha muvaffaqiyatlarga erishgan yoki imkoniyatlarni qo'ldan boy bergan bo'lsa, buning hammasiga, avvalo, uning fe'latvori, oilada olgan tarbiyasi sababdir.

Axloq kishilik jamiyati tarixiy taraqqiyoti davomida vujudga kelib, tarkib topgan, takomillashib kelgan me'yor va qoidalardan iborat bo'lib, ular kishilarning jamiyatga bo'lgan munosabatlarini tartibga soladi. Bu me'yor va tartib qoidalar kishilardan jamiyat uchun zarur bo'lgan axloqqa ega bo'lishlikni talab qiladi. Shunga muvofiq, biror shaxsning xulq-atvori, yurish-turishiga axloqli yoki axloqsiz deb baholashga imkon beradi. O'zbek milliy pedagogi Abdulla Avloniy axloqqa quyidagicha ta'rif beradi: "Axloq insonlarni yaxshilikka chaqiruvchi, yomonlikdan qaytaruvchi bir ilmdur. Yaxshi xulqlarning yaxshiligini, yomon xulqlarni yomonligini dalil va isbotlar ila bayon qiladigan kitobni axloq deyilur". Axloq – inson hayotida o'z-o'zini idora qilish me'yolarini, boshqalar bilan munosabatda bo'lish madaniyatini, halol ishlab, to'g'ri hayot kechirish mezonlarini o'rgatadi. Ibn Sino ham "axloq har bir kishi uchun o'z-o'zini idora qilishi ilmidur" deb uning mazmunini ifodalab bergan edi. Axloq me'yori va qoidalari tarixiy taraqqiyot davomida tarkib topib, takomillashib borgan va kishilarda birgalikda yashash sharoitidan, tabiiy ehtyojidan, ijtimoiy manfaatlar va hayotiy talablaridan kelib chiqqan va ular muayyan tarixiy davrdagi kishilarning xatti-harakati, yurish-turishi va boshqalarga bo'lgan munosabatlarida namoyon bo'lgan. Ana shu tartib-qoidalarsiz biron-bir jamiyat bo'lmagan va bo'lmaydi ham. Ma'naviy-axloqiy fazilatlar hech qachon o'z-o'zidan vujudga kelmaydi, balki ularning kelib chiqishining haqiqiy manbai, ularni keltirib chiqargan sabablar va harakatga keltiradigan kuchlar mavjuddir. Zero, har qanday axloqiy qoidalar muayyan tarixiy zaruriyat natijasida vujudga keladi va muayyan qonuniyat asosida rivojlanib boradi. Demak, axloqning rivojlanishi obyektiv shart-sharoitlari bilan sub'ektiv omillarning o'zaro munosabati qay darajada ekanligi bilan bog'liqdir. Inson ijtimoiy hayotga aralashar ekan, ijtimoiy munosabatlar ta'siriga tushadi. Ijtimoiy munosabatlar o'zgarishi bilan shaxsning ma'naviy qiyofasi, yangi dunyoqarash, g'oya va tasavvurlari, jumladan axloqi ham, shuningdek, unga bo'lgan qarashlari ham o'zgarib boradi. Har qanday shaxs o'z dunyoqarashi, axloqiy qoidalarini va ular ta'sirida shakllangan odat va ko'nikmalarini o'zlashtirib borishi bilan birga, aniq ijtimoiy voqealarga, o'zini o'rab olgan narsa va hodisalarga, kishilarning xatti-harakatlariga, yurish-turishlari va muomalalariga muayyan hayotiy mavqeda turib, maqsadga muvofiq tarzda baho beradi[4].

Ilmiy yangiligi, O‘zbekona, milliy axloqda ota-botalabarimizning tarixiy tajribalari, davrlar sinovidan o‘tgan saboqlari va bizga doimo madad bo‘lib turgan ruhiy quvvatlari jamuljamdir. Ularning sharofatlari tufayli milliy-axloqiy qadriyatlarimiz asrlar osha avlodlardan-avlodlarga o‘tib kelmoqda. Chunki, bir tomchi bo‘lsa ham ularning qoni tomirimizda oqayotir. Ana shu qonni jo‘sh urdirmoq bilan yuraklarimiz uyg‘oq, dilimiz ravshan, tafakkurimiz munavvar. Ana shunday kayfiyat bizning dilimizda ko‘p yillardan beri yashirinib kelinar edi. Endilikda milliy istiqlol tufayli milliy axloqiy qadriyatlarimiz qaytadan tiklandi. Ulardan talabalarni ma‘naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalashda foydayalanish oilaviy tarbiyamiz uchun obyektiv pedagogik zaruriyatga aylandi. Yosh mustaqil mamlakatimizning kelajagi uchun ma‘naviyati yuksak, barkamol insonlar zarur. Shuning uchun ham yurtboshimiz “Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch” degan hikmatli shiorni yanada balandroq ko‘tardiki, yuksak ma‘naviyat mustaqillikni mustahkamlash, rivojlantirish uchun muhim va zaruriy tamoyillardan biri bo‘lib qoldi.

Harbiy ta‘lim jarayonida talabalarni tarbiyalash – bu nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish, balki yuksak ma‘naviy-axloqiy fazilatlar, vatanparvarlik ruhini, mas‘uliyat va intizomni mustahkamlashga qaratilgan uzluksiz va tizimli jarayondir. Mazkur jarayon harbiy xizmatchining shaxs sifatida kamol topishi, jamoada ishlash qobiliyati va murakkab vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishni nazarda tutadi.

Harbiy ta‘limda tarbiya quyidagi ustuvor yo‘nalishlar asosida olib borilishi lozim:

1. **1. Vatanparvarlik va fuqarolik mas‘uliyati** – talabalarda Vatanga sadoqat, milliy qadriyatlarga hurmat va davlat manfaatlarini himoya qilishga tayyorlikni shakllantirish.

2. **2. Intizom va mas‘uliyat** – buyruqlarga so‘zsiz rioya qilish, ichki tartib-qoidalarga amal qilish va shaxsiy javobgarlikni his etish.

3. **3. Ma‘naviy-axloqiy barkamollik** – halollik, adolat, jasorat, fidoyilik kabi fazilatlarini mustahkamlash.

4. **4. Jismoniy va ruhiy tayyorgarlik** – murakkab sharoitlarda bardoshlilik, sabr-toqat va irodani chiniqtirish.

5. **5. Jamoaviylik va yetakchilik** – hamkorlikda ishlash, o‘zaro ishonch va liderlik ko‘nikmalarini rivojlantirish.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv mashg‘ulotlar, amaliy treninglar va psixologik tayyorgarlik usullaridan foydalanish tarbiya samaradorligini oshiradi. O‘qituvchi va qo‘mondonlarning shaxsiy namunalari, adolatli munosabati hamda rag‘bat va nazorat mexanizmlarining uyg‘unligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, harbiy ta‘lim jarayonida talabalarni tarbiyalash – bu har tomonlama yetuk, intizomli, ma‘naviy barkamol va Vatan himoyasiga doimo tayyor kadrlarni shakllantirishga xizmat qiluvchi strategik ahamiyatga ega jarayondir. Ushbu jarayon izchil, maqsadga yo‘naltirilgan va zamon talablari asosida tashkil etilgandagina yuqori natijalarga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. I.A.Karimov “Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch” asari “Ma‘naviyat” 2008.
2. J.Xasanboyev, H.Sariboyev, G.Niyozov, O.Hasanboyeva, M.Usmonboyeva. Pedagogika. O‘quv qo‘llanma. Fan. 2006 y.
3. R.A.Mavlonova, N.X.Raxmonqulova, N.XVoxidova. Pedagogika. Darslik. – T., 2010.
4. Ибрагимов Х, Абдуллаева Ш. Теория педагогики. Т.: Наука и технологии, 2008.